

Місце та роль державної судової адміністрації України в судово-правовій реформі

*Дігтяр А., студентка групи Юм-03
Науковий керівник – Логвиненко М. І., к.ю.н.,
доц. кафедри АГПФЕБ СумДУ*

Ефективність влади, в тому числі й судової, залежить від її чіткої організації, впорядкування діяльності її органів. Саме на удосконалення діяльності судової гілки влади та її органів спрямована судово-правова реформа в Україні. Важливим завданням судової реформи є удосконалення механізму забезпечення судової системи матеріальними та фінансовими ресурсами, технічними засобами супроводження судового процесу, добору суддівських кадрів, підвищення їхньої кваліфікації тощо.

У 2002 році 7 лютого Законом України «Про судоустрій України» вперше було введено в дію центральний орган виконавчої влади зі спеціальним статусом, що здійснює організаційне забезпечення діяльності судів загальної юрисдикції (крім Конституційного Суду України, Верховного Суду України та вищих спеціалізованих судів) - Державну судову адміністрацію України. Під державною судовою адміністрацією вказаний Закон розуміє систему органів, що складається з Державної судової адміністрації України та її територіальних управлінь. Створення даного органу дало поштовх для нових загальних та наукових дискусій до якої ж гілки влади можна віднести даний орган: до судової чи виконавчої.

Ігонін Р.В. підтримуючи погляди С.Г. Штогун, А.М. Хливнюк висловив ідею, що: «поставлені функції перед ДСА (Державна судова адміністрація) України, досить широкі повноваження, сама суть її діяльності та фундаментальний принцип правової держави – незалежність судової влади – свідчать про потребу виведення ДСА України з системи органів виконавчої влади і надання їй статусу державного органу в системі органів судової влади. ДСА України тоді зможе повністю «перейматись» проблемами судової влади, коли буде функціонувати в її середовищі» [2].

З прийняттям нового Закону України “Про судоустрій і статус суддів” [1] від 07.07.2010р., який став значним кроком уперед на шляху удосконалення механізму організаційного забезпечення функціонування судів загальної юрисдикції, питання про віднесення Державної судової адміністрації до судової гілки влади було позитивно вирішено. Згідно з нормами даного законодавчого акта Державна судова адміністрація була виведена із під контролю Кабінету міністрів України та стала підзвітною з’їзду суддів України. Відповідно до положень вищевказаного Закону змінився порядок призначення на посаду Голови Державної судової адміністрації, згідно з яким, тепер, він призначається і звільняється Радою суддів, а не Президентом України, як то було передбачено попереднім Законом України “Про судоустрій України”. Згідно з Положенням затвердженим Радою суддів України від 22 жовтня 2010 року №12 ДСА України є органом в системі судової влади, діяльність якого підзвітна з’їзду суддів України. ДСА України здійснює організаційне забезпечення діяльності органів судової влади з метою створення належних умов функціонування судів і діяльності суддів, представляє суди у зносинах з іншими органами державної влади, органами місцевого самоврядування в межах повноважень, установлених законом. ДСА України у своїй діяльності керується Конституцією і законами України, указами Президента України та постановами Верховної Ради України, прийнятими відповідно до Конституції та законів України, актами Кабінету Міністрів України, рішеннями з’їзду суддів України та Ради суддів України, Положенням про Державну судову адміністрацію України.

Судова влада як самостійний вид державної влади не може обмежитися тільки системою загальних і спеціалізованих судів, і тому вона функціонує у двох формах: організації судового ладу і судового устрою. До судового ладу можуть входити й такі суб’єкти, які безпосередньо не здійснюють функції правосуддя. Важливим є те, що чинний сьогодні Закон чітко розмежовує повноваження органів, які безпосередньо беруть участь у правосудді, і тих, що наділені суто організаційними функціями в судовій системі. Такими функціями Закон наділив, зокрема, Державну судову адміністрацію України [4].

Важливим для забезпечення принципу незалежності судів є той факт, що ДСА України не виконує функцію головного розпорядника коштів Державного бюджету України щодо фінансового забезпечення діяльності судів, а лише узагальнює та готує матеріали для формування пропозицій щодо бюджету судів, так як даною функцією наділені суди загальної юрисдикції. Також при підготовці проекту закону про Державний бюджет України, у межах своїх повноважень, ДСА України представляє суди у відносинах із Кабінетом Міністрів України та Верховною Радою України.

Одним з основних завдань ДСА України є забезпечення належних умов діяльності судів загальної юрисдикції, Вищої кваліфікаційної комісії суддів України, Національної школи суддів України та органів суддівського самоврядування, також вона покликана забезпечити необхідні умови для підвищення кваліфікації працівників апарату судів. Законом передбачено, що ДСА України забезпечує матеріальну сторону діяльності судів, взаємодіє з відповідними органами та установами, у тому числі інших держав, з метою вдосконалення організаційного забезпечення діяльності судів, організовує комп'ютеризацію судів для здійснення судочинства, діловодства, інформаційно-нормативного забезпечення судової діяльності та забезпечення функціонування автоматизованої системи документообігу в судах; забезпечує суди необхідними технічними засобами фіксування судового процесу в межах коштів, передбачених у Державному бюджеті України на фінансування відповідних судів тощо. Організація роботи з ведення судової статистики, діловодства та архіву, контроль за станом діловодства в судах загальної юрисдикції, забезпечення ведення Єдиного державного реєстру судових рішень та Реєстру електронних адрес органів державної влади, їх посадових та службових осіб, організація діяльності служби судових розпорядників, які також знаходяться в спектрі повноважень Державної судової адміністрації України.

Діяльність Державної судової адміністрації близька за своїм змістом і властивостями до діяльності органів виконавчої влади, і має адміністративно-господарський характер.

Слід зауважити, що ДСА не винахід вітчизняної законотворчості. Аналогічно ДСА в низці інших країн існують органи, що забезпечують діяльність судової системи. Так, зокрема, в Росії при Верховному Суді Російської Федерації функціонує Судовий департамент, перед яким поставлено такі ж завдання. Організаційне забезпечення діяльності судів Азербайджанської Республіки здійснюється Міністерством юстиції. Останнє здійснює всі організаційні функції стосовно системи судів за винятком Верховного суду, Економічного та Апеляційного судів. У Республіці Білорусь організаційне забезпечення діяльності господарських судів належить до компетенції Вищого господарського суду. Він займається добором та розподілом кадрів, організовує роботу з підвищення кваліфікації судців, розподіляє кошти, виділені на фінансування, та здійснює контроль за їх витратами. Органи виконавчої влади мають сприяти в здійсненні цих функцій [5, с.662].

Поява таких органів у судовій системі відіграє значну роль для забезпечення діяльності судів, дотримання принципу їх незалежності. В Україні постановою Верховної Ради України 28 квітня 1992 року проголошено Концепцію судово-правової реформи. Метою реформи стало реформування механізмів судового захисту прав і свобод особи в Україні, утвердження судів як самостійної гілки державної влади, приведення статусу суддів у відповідність до світових стандартів незалежності судових органів, удосконалення судових процедур на засадах змагальності і диспозитивності, відмови від елементів інквізиційного судового процесу у сфері приватноправових правовідносин, забезпечення умов доступності правосуддя для кожної фізичної та юридичної особи [3, с.36]. Коли дана реформа вичерпала себе, Закон «Про судоустрій України» від 07.02.2002 р. засвідчив незавершеність реформи. Адже не вирішеними залишилися такі питання як: дефіцит фінансування потреб судів, відсутність пристосованих для здійснення правосуддя приміщень судів, прогалин у запроваджених нових процедурах призначення суддів на посади та їх звільнення з цих посад, механізмах притягнення суддів до дисциплінарної відповідальності, а отже, постало завдання вирішення цих проблем. Виконання більшості з цих завдань Законом покладено на новостворений орган – Державну судову адміністрацію України, яка покликана здійснювати організаційне забезпечення діяльності судів загальної юрисдикції (крім Конституційного Суду України, Верховного Суду України та вищих спеціалізованих судів).

Список використаних джерел

1. Про судоустрій і статус суддів: Закон України від 07 липня 2010 року: за станом на 09.12.2011р. / Відомості Верховної Ради (ВВР)/ - 2010. - №41-42. – ст145.
2. Ігонін Р.В. Правова природа Державної судової адміністрації. Вісник Запорізького національного університету. – 2010. – №3.
3. Константий О.В. До питання удосконалення судової влади і судочинства в Україні відповідно до стандартів правової держави. Державне будівництво та місцеве самоврядування. – 2009. – Вип. 17.
4. Обрусна С.Ю. Адміністративно-правові аспекти Закону України «Про судоустрій і статус суддів». Наше право. 2010 - №4.
5. П'ятковський В. І. Державна судова адміністрація України як суб'єкт адміністративного права / В. І. П'ятковський // Форум права. – 2011. № 3. – С. 648–653 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/FP/20113/11pvicap.pdf>.